

Succesvolle broedgevallen van Grauwe Vliegenvangers *Muscicapa striata* in kanariekastjes

Herman Feenstra

De aankomst van de eerste Grauwe Vliegenvanger is altijd weer een opsteker. De zang is weliswaar weinig opvallend, maar als de vliegenvangers jongen hebben, kun je ze bijna niet missen. Genieten is het wanneer het beest vanaf een vaste post insecten uit de lucht pikt of tijdens alarm fanatiek op een predator duikt. Al jaren broeden er bij ons huis Grauwe Vliegenvangers, meestal twee paren. In 2000 waren het er zelfs drie. Sinds voorjaar 2000 hangen er twee nestkasten boven elkaar aan de muur. Toen één van beide eind mei door vliegenvangers werd bezet, was de decoratie compleet. In sneltreinvaart werd er een nieuwe generatie vliegenvangers volgepropt met grote insecten. Door dit succes heb ik het tweede kastje bij de voordeur opgehangen. Enkele dagen later werd ook deze kast bezet. Het wedervaren van beide nesten wordt nader omschreven.

Al enkele seizoenen houd ik de vogels in en om huis bij. Op nog geen 0.5 ha werden in 2000 maar liefst 23 soorten (in 42 paren) vastgesteld. Wanneer je geregeld in een klein plot rondloopt, spoor je makkelijk vrijwel alle paren op. Dat geldt ook voor de nesten, waarvan het verloop op de voet is te volgen. De boerderij en de schuren dienen als nestelgelegenheid voor Holenduif, Huis- en Boerenzwaluw, Huis- en Ringmus, Winterkoning, Spreeuw en de Grauwe Vliegenvangers. Op een kerkuilkast na hingen er geen nestkasten.

In voorjaar 2000 besloot mijn vrouw om twee kleine nestkasten op te hangen. De kasten zijn open aan de voorkant, aan de zij- en achterkanten zitten ijzeren spijltjes. De afmetingen zijn 11.5 x 11.5 x 14 cm. Het zijn nestkastjes die veel in gebruik zijn bij volièrehouders. De kastjes bleven niet onopgemerkt bij de Grauwe Vliegenvangers. Aangezien de vogels bijna in huis broeden, waren ze eenvoudig te volgen.

Werkwijze

De methode was simpel: opletten zolang de Grauwe Vliegenvanger vlak bij huis vertoefde. Bij mijn periodieke afwezigheid werd ik telefonisch door mijn vrouw en kinderen op de hoogte gehouden. De hele familie raakte in de ban van de werklustige, bewegelijke vogels die flink wat vervelende stekers naar binnen werkten. Er ontstaat een band met de vogels.

In enkele tientallen uren is met behulp van oog, verrekijker, telescoop en video informatie verzameld. Geregeld -tot meerdere keren per dag- werden de nestkasten gecontroleerd op momenten dat de vogel niet op het nest zat of uit de kast vloog tijdens ons passeren. Met kijker en video werd getracht een beeld te krijgen van wat er werd gegrepen. Dat was geen eenvoudige klus, ondanks het feit dat tot op maximaal 10 m afstand werd geobserveerd. Grote prooien als libellen en vlinders waren goed te herkennen. Het kleine vliegende gespuis was moeilijk te zien.

Echte zomergasten

Eind mei 2000 zie ik dat één van de nestkasten met enkele strootjes is gestoffeerd. Een paar dagen later is er een compleet nest gebouwd. Vanaf dat moment besluit ik de vogels extra in de gaten te houden. De Grauwe Vliegenvangers zijn geregeld te zien en het vrouwtje produceerde op 23 mei haar eerste ei. Elke dag werd er een eitje bijgelegd totdat het legsel op 27 mei compleet was. Tijdens de eilegfase was het vrouwtje erg nerveus; ze kwam alleen in het kastje om een ei te leggen. Op 28 mei werd het legsel echter niet bebroed en ik vreesde het ergste. Het legsel was kleddernat en leek verlaten. Gelukkig bebroedde het vrouwtje een dag later het legsel wel, en zag het er beter uit. Het mannetje voerde zijn partner niet in de nestkast. Zodra hij in de buurt was, vloog het vrouwtje van het nest naar de coniferenhaag waar ze werd gevoerd.

Nadat het eerste legsel voltallig was, werd de tweede nestkast bij de voordeur opgehangen. Een iets rustiger plek, en misschien geschikt voor nog een paartje Grauwe Vliegenvanger? En ja hoor, enkele dagen later -op 2 juni- lag er al wat nestmateriaal in de kast. Op 5 juni was het nest bijna klaar en werd het met donsveren bekleed. Op 6 juni werd het eerste ei gelegd. Op 9 juni lagen er 4 eitjes in de kast. Dit vrouwtje werd wel in de kast gevoerd door het mannetje.

Prooi-aanvoer

Op 10 juni kropen de jongen van het eerste legsel alle vijf uit het ei. De ouders begonnen vrijwel gelijk na het uitkomen met de aanvoer van vreten. De prooi-aanvoer liep geleidelijk op met het groeien van de jongen (Tabel 1). Af en toe werd een korte pauze ingelast tussen het voederen. Wanneer het mannetje te lang wegbleef, vloog het vrouwtje uit de kast en ging zelf op jacht. Het viel op dat dan het mannetje ook weer bij de kast verscheen.

Op 16 juni is er op vier gedeelten van de dag anderhalf uur gefilmd. De vogels waren van 05.00-22.45 uur in de weer. Rond zonsopgang werd 20% minder prooi aangevoerd dan later op de dag.

Onder de op naam gebrachte prooien waren vliegen veruit het best vertegenwoordigd. In de eerste 11 dagen werden nog geregeld libellen en juffers aangevoerd, waaronder veel Noordse Witsnuitlibellen *Aeshna subarctica* die als 'nieuwe haring' naarbinnen gaan. Met het vorderen van de leeftijd van de jongen verliep het voederen steeds sneller; de bewegingen van de ouders waren nauwelijks meer te volgen. Geregeld zaten er meerdere prooien in de snavel, maar het was erg moeilijk waar te nemen hoeveel precies.

Er werden 556 prooien gepakt of aangevoerd zien worden: naast 258 ongedetermineerde waren dat vliegen (213), libellen (24), juffers (21), vlinders (27), kevers (9) en rupsen (4). Eenmaal is gezien dat een braakballetje werd uitgespuugd door een jong. In het nest werd ook een braakbal gevonden. Beide bevatten voornamelijk onverteerbare delen van kevers.

Uitvliegen

De jongen uit het eerste nestkastje vlogen allemaal op 25 juni uit. Ze verplaatsten zich naar het bosje aan de oostkant van het huis. De jongen uit de tweede nestkast vlogen op 5 juli uit. Op 7 juli waren de ouders druk in de weer met het grijpen van prooien vanaf een

omheining. Twee pluizige jongen werden in een els opgemerkt, twee andere zaten 10 m verderop tegen elkaar aangedrukt te wachten op prooiaanbreng door de ouders. Op die dag vlogen er flink wat koolwitjes. Als die te dicht in de buurt van de Grauwe Vliegenvangers kwamen, werden ze gegrepen. In korte tijd verdwenen zo 6 koolwitjes in de magen van de kleintjes.

Tabel 1. Prooi-aanvoer door Grauwe Vliegenvanger I, Fochteloërveen, 10-24 juni 2000 (10 juni = dag 0, eieren uitgekomen). *Prey deliveries of Spotted Flycatchers throughout the nestling stage (day 0 = hatching day = 10 June).*

Datum <i>Date</i>	Periode <i>Period</i>	Observatieminuten <i>Observation minutes</i>	Aantal prooien <i>Number of prey</i>	Prooien/uur <i>Prey items/hour</i>
10 juni	18.00-20.00	120	14	7
11 juni	15.30-17.00	90	15	10
12 juni	15.45-16.45	60	20	20
	19.45-21.15	90	34	23
15 juni	16.00-17.30	90	21	14
16 juni	5.15-6.45	90	31	21
	12.00-13.30	90	39	26
	16.30-18.00	90	41	27
	19.30-21.00	90	39	26
17 juni	18.15-19.45	90	29	19
21 juni	17.15-18.45	90	57	38
22 juni	13.15-14.45	180	105	35
	19.30-21.00			
23 juni	13.30-14.00	120	89	45
	16.30-18.00			
24 juni	16.45-17.30	45	22	29

Discussie

In 2000 verbleven er maar liefst drie paartje Grauwe Vliegenvanger op het erf van onze boerderij aan de rand van het Fochteloërveen. De tijdsduur tussen nestbouw en uitvliegen neemt iets meer dan een maand in beslag (Tabel 2). Deze tijdsduur bepaalt waarschijnlijk grotendeels of een paar al dan niet een tweede legsel produceert; alleen bij vroege aankomst en een hoge meitemperatuur bestaat de kans op een tweede legsel (Bijlsma 1994).

De prooiaanvoer liet twee duidelijk dips zien, en wel op dag 6 en 8, en vlak voor het uitvliegen. De dips halverwege de jongencyclus werden gecompenseerd door grotere prooien aan te voeren, zoals juffers en libellen. Rond het huis zag ik wel veel juffers, echter weinig libellen. Vermoedelijk betreft de vangst ervan een weloverwogen keuze, omdat er een grotere afstand voor moest worden afgelegd. De terugval in prooiaanvoer rond het uitvliegen leek samen te vallen met de pogingen van de ouders de kleintjes uit de kast te lokken.

Tabel 2. Samenvattende gegevens van twee paren Grauwe Vliegenvanger, Fochteloërveen, zomer 2000. *Train of events in two nestings of Spotted Flycatchers at Fochteloërveen in 2000.*

Bezigheden <i>Sequence of activities</i>	Paar I	Paar II
Begin nestbouw <i>Start nest-building</i>	19 mei	2 juni
Nest compleet <i>Nest completed</i>	22 mei	5 juni
Legbegin <i>Onset of laying</i>	23 mei	6 juni
Legsel compleet <i>Clutch completed</i>	27 mei	9 juni
Broedbegin <i>Start incubation</i>	29 mei	8 juni
Broedduur <i>Incubation period</i>	13 dagen	13 dagen
Uitkomen eieren <i>Eggs hatching</i>	10 juni	20 juni
Jongen uitgevlogen <i>Young fledged</i>	25 juni	5 juli
Uitvliegleeftijd <i>Age at fledging</i>	15 dagen	16 dagen

Foto. Grauwe Vliegenvanger met juffer, Fochteloërveen, zomer 2000 (Herman Feenstra). *Spotted Flycatcher with damselfly*.

Summary: Successful breeding of Spotted Flycatchers *Muscicap striata* in nestboxes

In 2000, two pairs of Spotted Flycatchers were observed from arrival till after fledging at a farm in the province of Friesland. Nest-building took three days; egg-laying started one day after the nests were finished. Incubation lasted 13 days and nestlings fledged at ages between 15 and 16 days old (Table 2). The feeding frequency roughly doubled in the second part of the nestling stage (Table 1). Declines in feeding rate were apparently compensated by providing larger prey items. Of identified prey items, Diptera (n=213) were most common, followed by Odonata (n=45), Lepidoptera (n=27), Coleoptera (n=9) and caterpillars (n=4).

Literatuur

Bijlsma R.G. 1994. Partnerwisseling bij een tweede broedsel van een Grauwe Vliegenvanger *Muscicap striata*. Drentse Vogels 7: 39-43.

Adres: Fochteloërveen 10, 8428 RR Fochtelo.